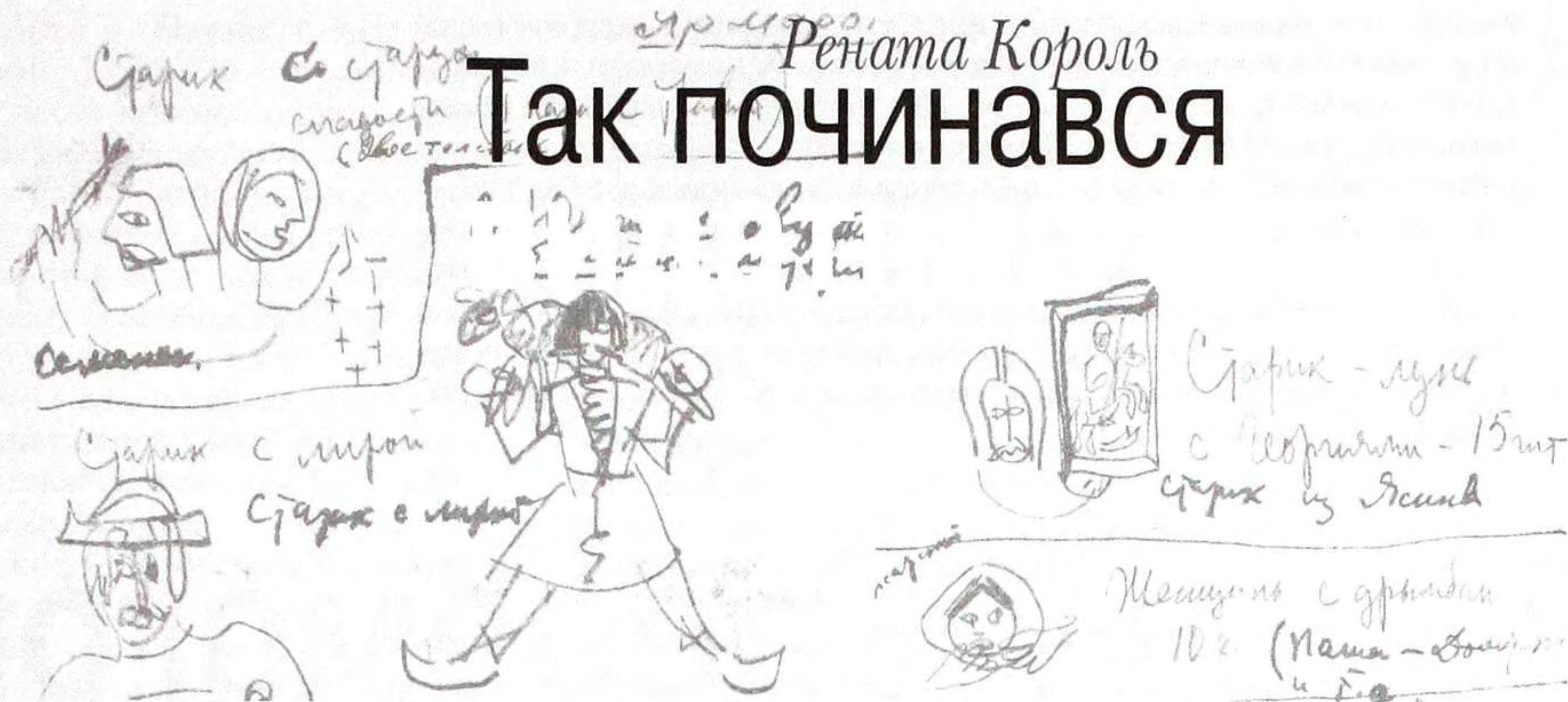

Так починався

Рената Король

Як запускався у виробництво фільм
«Тіні забутих предків»

Існує кілька легенд. Насправді це було просто і звичайно. На кіностудію щомісяця надходило кілька заявок, листів з пропозиціями створити той чи інший фільм. Серед редакторів було прийнято ввічливо відповідати, що «немає місця в плані» і т.п. Одного разу на мій редакторський стіл потрапив лист із Чернігова, з музею М.Коцюбинського. Лист був форматом на піваркуша з офіційним штампом музею та підписом директора І.Коцюбинської. Ірина Михайлівна пропонувала створити кінофільм за повістю «Тіні забутих предків» і просила доручити цю роботу І.Кавалерідзе. Цю повість я знала здавна і любила.

На І курсі Київського університету ім.Т.Шевченка у 1944 році навчалися поранені фронтовики після госпіталів та дівчата з евакуації, всі повернулися з російськомовної стихії. Тому академік В.С.Льїн влаштував для студентів додаткові заняття з української мови: зранку, ще в темряві, ми бігли до промерзлого університету і, сидячи в пальто, писали диктанти. Студенти прозвали академіка «Єрчик», бо дуже був прискіпливий до кожної літери. Він обирав тексти для диктантів тільки з двох творів: «Дорогою ціною» та «Тіні забутих предків» — академічні смаки! Отже, я вивчала українську мову саме за цим твором.

Тепер, на кіностудії, одержавши листа, я одразу порадила з Іваном Петровичем Кавалерідзе. Але він був зайнятий іншою роботою, не менш важливою: кінофільм про українського філософа Григорія Сковороду та кіносценарій за романом українського класика Панаса Мирного. Він не міг в той час переключатися на іншу тему.

Постало питання — кому з режисерів запропонувати цю повість? Звернулась до Параджанова. Розповіла йому, як могла, про цей твір. Параджанов зацікавився, взявся прочитати. Прочитав. І загорівся! Тут було все, чого він шукав у мистецтві: достовірність, історичні корені, мальовнича своєрідність.

Почали разом з Параджановим шукати автора сценарію; головною умовою було, щоб він володів захід-

ноукраїнським діалектом. Але шукати довго не довелося, кандидатура була очевидною.

Років за два до цього я якось замислилась, кого з письменників можна попросити написати сценарій про цей своєрідний край — Закарпаття. Виявилось, що там існує філія Спілки письменників України, яка об'єднувала тоді чотирьох письменників. Я чесно прочитала твори, і мене найбільше зацікавила творчість молодого прозаїка Івана Чендея, який був на той час автором збірки новел та упорядником збірки закарпатських казок, записаних ним з усних переказів.

Запросили І.Чендея до студії (тоді це було значно легше, ніж тепер). Приїхав Чендей — стриманий, неговіркий. Кіностудія уклала з ним угоду щодо написання сценарію за його новелою «Міст» (або «Міст дружби») — про будівництво моста у тодішньому Закарпатті.

І от виникла на студії потреба знайти автора для написання сценарію за твором М.Коцюбинського. Не пригадую, чи викликали автора телеграмою, чи він приїхав до Києва у своїх справах. У приміщенні сценарного відділу я познайомилась з Чендеєм як майбутнім автором сценарію, познайомила з ним Параджанова. Чендей подарував режисерові свій збірник закарпатських казок — чималенький, сторінок 250, том в обкладинці зеленого кольору — наслідок тривалої копіткої праці. Параджанов високо оцінив цю роботу, адже він кохався у фольклорі; його дипломна робота в інституті та перший повнометражний фільм на кіностудії ім.О.Довженка були створені на основі молдавської народної казки «Андрієш». Іван Чендей, не вагаючись, погодився написати кіносценарій за твором Коцюбинського, відклавши роботу над власним сценарієм. Директор кіностудії Василь Цвіркунов підтримував наші спроби — і угоду з автором було переоформлено. (Кінокритик Р.Корогодський у книзі «Параджанов. Злет, трагедія, вічність» обурювався, що не було своєчасно складено договір на написання сценарію «Тіні забутих предків». Але треба просто заглянути в документи роком раніше).

Закінчення на сторінці 21.

Початок на сотрінці 5.

Чендей і Параджанов духовно порозумілися, спочатку на основі своєї захопленості народною творчістю, а потім і подружили. Згодом Чендей запросив режисера приїхати до нього в Закарпаття. Здається, місяць Параджанов жив у гостинному домі Чендея. Повернувся на кіностудію в захопленні! Сповнений найкращих вражень від мальовничої природи краю, від теплих зустрічей, від пісень, музики, вишиванок, від народної мудрості, доброчливості. Всі його враження можна побачити на екрані, в кінофільмі «Тіні забутих предків».

Під час роботи над сценарієм Чендей виявив велику повагу до твору М.Коцюбинського, був делікатним і точним у кожному слові. Автор написав три варіанти сценарію. Як водиться, ми з режисером

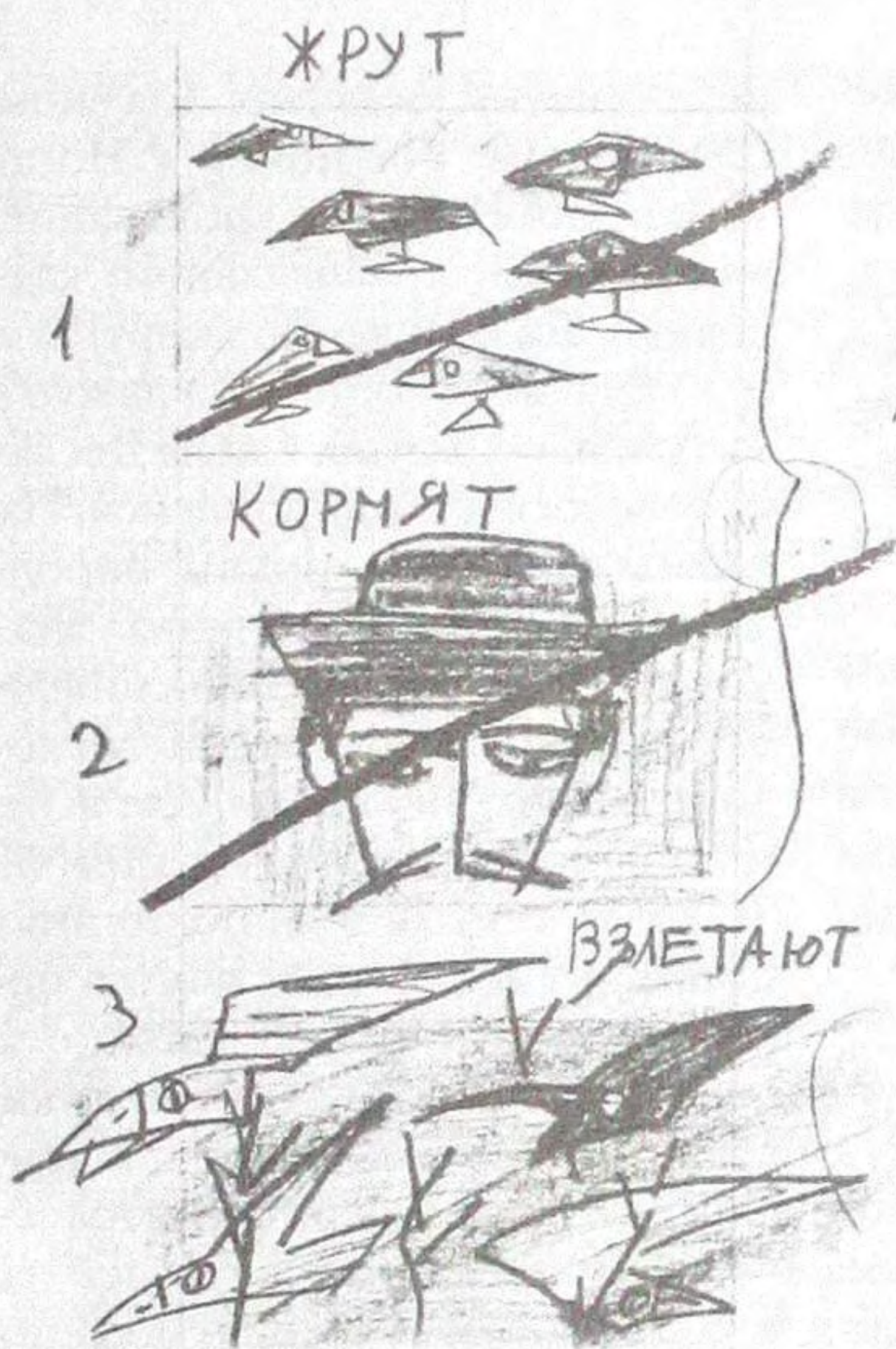
зробивши кілька поправок у режисерському сценарії. Постановку доручити кінорежисеру Сергію Параджанову.

Ніякої особливої дискусії затвердження сценарію не викликало — на студії звикли до екранізацій української класики. Ніхто з присутніх не знав того зимового ранку, що цей запуск призведе до створення світового шедевр.

У зв'язку з тим, що режисер С.Параджанов брав активну участь у роботі над сценарієм, за згодою сценариста було вирішено догівір переоформити на двох авторів. (Цей до-

Ескізи та розкадровки Сергія Параджанова до фільму «Тіні забутих предків».

З книги Володимира Луговського «Невідомий маестро», підготовленої до друку, видання якої потребує коштів.

Того
зимового ранку
ніхто з присутніх
не знав,
що цей запуск
призведе
до створення
світового
шедевр

закликали сценариста загострити сюжет, зробити його більш кінематографічним. Але потім дійшли до висновку, що цей твір не потребує звичного «загострення», і відмовилися від своїх «класичних вимог» до сценариста, а тільки відзначили, подаючи сценарій на художню раду, кілька моментів, які треба було змінити.

Засідання художньої ради кіностудії ім.О.Довженка відбувалося десь у грудні 1962 року; починалося зранку, ще були темно-сині вікна. На засіданні головував Василь Земляк. На порядку денному було три питання, одне з них — перегляд відзнятого матеріалу до кінофільму В.Довганя «Три доби після безсмертя» за сценарієм К.Кудієвського; матеріал — трагічний, хвилюючий — було привезено із Севастополя.

Про літературний сценарій «Тіні забутих предків» як редактор доповідала я — з пропозицією затвердити його і запустити кінофільм у виробництво,

говір 1963 року, який Р.Корогодський сприйняв за офіційний початок написання сценарію, навпаки, був офіційним свідченням закінчення і прийняття літературного сценарію кіностудією).

Після затвердження сценарію вищими інстанціями для С.Параджанова настав новий період життя: треба було формувати знімальну групу, розпочалося фінансування кінокартини з державного бюджету... Одне слово — запуск! Жадана робота!

В ті дні режисер Сергій Параджанов відчував себе щасливим!

...Прошло багато років. В галузі літератури праця Івана Чендея відзначена найвищою нагородою — Державною премією ім.Т.Шевченка. Щодо його авторської участі в створенні найкращого фільму українського кіно, то він не почув від кінематографістів доброго слова, — навпаки, можна було почути з деяких трибун, що цей фільм знімався взагалі без сценарію (??).